

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.
ПОНЯТТЯ, АКТУАЛЬНІСТЬ, ПРОБЛЕМАТИКАTAX PLANNING IN THE ENTERPRISES.
CONCEPT, RELEVANCE, ISSUES

Стаття присвячена актуальним проблемам податкового планування. Зокрема в статті проаналізовано підходи і трактування поняття «податкове планування» різними вченими і науковцями, узагальнено і запропоновано трактування податкового планування, визначено що під податковим плануванням маються на увазі тільки законні методи оптимізації податкових платежів. В статті визначено особливості податкового планування на підприємстві, проведено аналіз завдань, які ставляться перед податковим плануванням в трактуванні різних вчених, узагальнено і більш конкретизовано завдання з метою наближення їх до практичної діяльності підприємства. В статті визначено елементи податкового планування на підприємстві, які повинні розглядатися в комплексі, зокрема мова йде про аналіз як зовнішнього середовища, з метою визначення законних шляхів зниження податкового навантаження, так і внутрішнього середовища, щоб провести кореляційні зв'язки з іншими планами підприємства і фінансовим середовищем, визначено необхідність податкового прогнозування або бюджетування для визначення необхідних податкових платежів в майбутніх періодах, необхідність визначення базових і планових показників податкового навантаження на підприємство, їх аналіз і коригування планів за необхідності. В статті підсумовано важливість податкового планування, як предмету, який потребує детальнішого дослідження.

Ключові слова: податкове планування, податкове прогнозування, мета податкового планування, завдання податкового планування.

In current economic conditions, enterprises strive to maximize their profits not only through traditional methods such as increasing sales and expanding production but also by focusing on efficiency, especially in financial and economic activities. Thus, tax planning within the enterprise becomes an important element of the overall financial and economic activities of the enterprise. The article analyzes the approaches and interpretations of the concept of "tax planning" by various scholars and researchers, summarizes and proposes an interpretation of tax planning, and defines that tax planning refers only to legal methods of optimizing tax payments. The article identifies the features of tax planning within the enterprise, conducting an analysis of the tasks set before tax planning as interpreted by different scholars. The general goal of tax planning is defined, specifically, the overall goal of tax planning within the enterprise is considered to be the minimization of the tax burden on the enterprise. The tasks of tax planning are generalized and more specifically outlined to bring them closer to the practical activities of the enterprise. In particular, the tasks of tax planning include analyzing the possibilities for optimizing the tax burden, along with developing a plan of action in the short, medium, and long-term perspectives, determining baseline and setting planned indicators regarding tax payments, reviewing indicators, and adjusting plans and strategies as necessary. The article defines the elements of tax planning within the enterprise, which should be considered in a comprehensive manner, including an analysis of both the external environment to identify legal ways to reduce the tax burden and the internal environment to establish correlations with other enterprise plans and the financial environment. It emphasizes the necessity of tax forecasting or budgeting to determine the required tax payments in future periods, the need to define baseline and planned indicators of the tax burden on the enterprise, and their analysis and adjustment of plans as necessary. The article concludes with the importance of tax planning as a subject that requires more detailed research.

Key words: tax planning, tax forecasting, purpose of tax planning, tasks of tax planning.

УДК 658:336.226

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.15-62>

Дошчак О.В.

аспірант кафедри обліку та аналізу
Національний університет
«Львівська Політехніка»

Doshchak Oleh

Lviv Polytechnic National University

Постановка проблеми. Основною метою господарської діяльності підприємства є отримання максимального прибутку. Це відбувається в першу чергу шляхом традиційних методів, таких як оптимізація витрат, зниження собівартості, стимулювання збуту та зростання доходів від реалізації. Проте, крім традиційних методів максимізації чистого прибутку, в теперішньому економічному середовищі, підприємства розглядають це питання більш комплексно, в розрізі всіх структурних підрозділів і процесів, в тому числі оподаткування. Ефективне планування, в тому числі податкове, стає запорукою успішності розвитку підприємства як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання і проблематики податкового планування на підприємстві, принципів його

ведення, займалися ряд вчених, зокрема Шульга Т., Халецька К. [16], Нестеренко А. [11], Черкас Т., Долженко І. [15], Осадча О. [13], Глуценко Я., Шенгер М., Десна А. [3], Святаш С. [14], Ключ Ю., Мохамед, С. [7], Огренич, Ю., Меньяло, В., Забеліна Д. [12], Непочатенко О., Бечко П., Бечко В., Пташник С. [10], Лисенко А. [8], Загородній А., Оліховський В., Партин Г., Оліховська М. [6].

Значна увага вчених приділяється визначенню самого поняття «податкового планування», визначається мета і основні завдання податкового планування. Проте, на нашу думку питання податкового планування потребує більш детального дослідження в першу чергу з практичної точки зору, зокрема розроблення комплексної системи податкового планування, її місця і ролі в фінансово-господарській діяльності підприємства загалом.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття проблематики трактування податкового планування на підприємстві, аналіз підходів різних науковців, визначення основних елементів податкового планування, мети і завдань які ставляться перед податковим плануванням на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податкове планування – це важлива складова процесу управління підприємством, особливо в сучасних економічних реаліях, де підприємства чітко планують свою діяльність не тільки в частині виробництва, постачання, збуту, а і в частині фінансів, бухгалтерського обліку, оподаткування, оскільки це дозволяє приймати ефективні управлінські рішення. З іншої сторони чинне податкове законодавство дозволяє розглядати різні варіанти оподаткування для різних категорій платників податків і видів діяльності.

При виборі форми ведення бізнесу, експерти приділяють достатньо уваги питанню оподаткування, аналізуючи можливі варіанти, типи операцій які буде виконувати підприємство, для вибору найбільш оптимальної. Це і є частиною податкового планування.

На законодавчому рівні не визначено і не врегульовано поняття і питання «податкового планування».

Таким чином серед науковців існує певна дискусія в частині того що саме можна вважати податковим плануванням, яка його мета, чим відрізняється податкове планування від податкового прогнозування чи податкового менеджменту, чи це ототожнюванні поняття тощо.

В таблиці 1 розглянуто поняття податкового планування, яке дають різні науковці.

Таким чином, на основі проведеного аналізу, всі науковці в першу чергу сходяться на думці, що під податкове планування не входять будь які методи та інструменти що спричиняють порушення законодавства і незаконне ухилення від сплати податків. Тобто мова йде в першу чергу про законні методи оптимізації податкового навантаження на підприємство.

Базуючись на цьому, пропонуємо податкове планування розглядати як один з елементів тактичного і стратегічного планування фінансово-господарської діяльності, як діяльність побудовану на законних методах та інструментах з метою оптимізації податкового навантаження на підприємство.

Для підкреслення суті податкового планування доцільно розглянути мету та завдання, які перед ним ставляться.

Зокрема Ключ Ю. та Мохамед С. [7] виділяють такі основні завдання як виявлення та аналіз факторів, що здійснюють вплив на рівень податкового навантаження на підприємство та формування податкової стратегії, розробка і реалізація оперативних рішень щодо податкових зобов'язань.

Огренич Ю., Меняйло В., Забеліна Д. [12] під завданням податкового планування розглядають оптимізацію податкових платежів на підприємстві, мінімізація витрат по податках, організація податкового управління, впровадження програмного забезпечення, визначення можливостей підвищення ефективності роботи.

Шульга Т., Халецька К. [16] визначають наступні завдання податкового планування: встановлення розміру податку та подальше планування фінансової діяльності, проведення аналізу та порівняння прогнозованих та фактичних податкових платежів, мінімізація податкового навантаження.

На нашу думку завдання податкового планування потрібно більш детально конкретизувати, визначити і встановити взаємозв'язок з іншими планами підприємства, зокрема планів виробництва, постачання, реалізації і т. д, оскільки податкове планування має бути невід'ємною частиною загального планування фінансово-господарської діяльності.

Таким чином можна виокремити мету і завдання, які ставить перед собою податкове планування.

Загальною метою податкового планування є мінімізація податкового навантаження на підприємство.

Завданнями податкового планування є:

1. Аналіз можливостей оптимізації податкових платежів.

2. Визначення плану дій з оптимізації податкових платежів в коротко-, середньо-, та довгострокових перспективах.

3. Визначення базових і встановлення планових показників діяльності підприємства в частині сплати податків.

4. Проведення порівняльного аналізу між планованими показниками та фактичними податковими платежами, визначення причин відхилень.

5. Проведення порівняльного аналізу між планами податкових платежів і планами виробництва, реалізації, постачання, встановлення кореляційних зв'язків.

6. Перегляд і коригування за необхідності планованих показників, в залежності від зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

Слід зауважити, що в залежності від життєвого циклу того чи іншого підприємства, мета і завдання податкового планування можуть відрізнятися.

Так, якщо підприємство на етапі створення, то основною метою податкового планування буде вибрати найбільш оптимальну систему оподаткування в залежності від виду діяльності, розміру підприємства. На даному етапі експертам дуже важливо зібрати всю повноту інформації про види діяльності, плани виробництва, реалізації, постачання, плановані показники фінансових результатів, при чому мова йде не тільки в короткостроковій,

Визначення поняття «податкового планування» вченими-економістами

Автор	Визначення
Шульга Т., Халецька К. [16]	Податкове планування являє собою один з основних структурних елементів податкової політики підприємства, що має на меті розробку та подальшу реалізацію заходів, які направлені на акумулювання грошових коштів, що наявні у підприємства після сплати належних податків та зборів. Метою податкового планування є забезпечення зменшення податкового навантаження на підприємства шляхом пошуку законних засобів мінімізації податкових зобов'язань. Тобто метою є не повне ухилення від сплати податків або пошуку обходу такої сплати, а пошук ефективних шляхів ведення діяльності суб'єкта господарювання задля сплати податків в раціональних розмірах
Нестеренко А. [11]	Податкове планування – це надання права кожному платнику застосовувати в своїй діяльності передбаченні законом засоби, прийоми і способи для максимального скорочення своїх податкових зобов'язань
Черкас Т., Долженко І. [15]	Податкове планування - процес оптимізації податкових платежів, ефективного вибору або зміни режиму оподаткування та зменшення податкових ризиків підприємства в контексті чинного податкового законодавства, що дозволяє максимізувати прибутковість та ринкову вартість підприємства в теперішньому та майбутніх періодах.
Осадча О. [13]	Податкове планування суб'єктів підприємництва полягає в розробці та впровадженні різних законних схем зниження податкових відрахувань завдяки застосуванню методів стратегічного планування фінансово-господарської діяльності, що мінімізує можливості виникнення подібних ризиків. Його можна трактувати як вибір між різними варіантами методів здійснення господарювання і розміщення активів, спрямований на досягнення мінімального рівня податкових зобов'язань підприємства.
Глуценко Я., Шенгер М., Десна А. [3]	Податкове планування – це процес розробки моделей діяльності при оптимальному рівні податкових зобов'язань і податкового навантаження корпорацій в межах діючого податкового законодавства окремих країн світу та норм міжнародного права, побудованого на конвергенції інтересів держави і компаній.
Святаш С. [14]	Податкове планування становить найбільш оптимальну податкову політику, яка має забезпечити досягнення найнижчого рівня податкових виплат, а відтак і найоптимальніший шлях провадження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання – платника податків.
Клюс Ю., Мохамед, С. [7]	Податкове планування на промисловому підприємстві – це формування системи параметрів, що визначають стан оподаткування господарюючого суб'єкта і заходів впливу на нього.
Огренич Ю., Меняйло В., Забеліна Д. [12]	Податкове планування на підприємстві дозволяє організувати податкове управління, оптимізувати податкове навантаження, врахувати змінність чинного законодавства, оцінити вплив податків на показники фінансово-господарської діяльності на підставі врахування прогнозних даних та сформулювати
Загородній А., Оліховський В., Партин Г., Оліховська М. [6]	Податкове планування на рівні суб'єкта господарювання можна визначити як систему заходів, спрямованих на максимальне використання чинного законодавства з метою зменшення його податкових зобов'язань.

а важливо зробити оцінку в середньо і довгостроковій перспективі.

Якщо мова йде про етап розквіту підприємства, то тут вже основним фокусом буде саме оптимізація податкових платежів, з метою їх мінімізації.

При занепаді підприємства, основною метою податкового планування є як мінімізація податкових платежів, так і планування грошових потоків з метою повної і своєчасної оплати всіх податків і платежів з метою уникнення штрафних санкцій.

Виходячи з завдань податкового планування можна виокремити елементи податкового планування (рис. 1), які тісно пов'язані між собою і їх варто розглядати в комплексі.

Податкове прогнозування (бюджетування) – базовий елемент податкового планування. Його суть зводиться до прогнозування величини

податкових платежів, які підприємство має здійснити в коротко-, середньо- та довгострокових перспективах в розрізі кожного виду податку і податкового платежу.

Загородній А., Оліховський В., Партин Г., Оліховська М. [6] визначають мету податкового бюджетування, як обчислення сум окремих податків та загальної суми податкових платежів на плановий період.

В контексті податкового прогнозування для підприємства важливим є алгоритм розрахунку планових величин, який має бути сталим і погодженим, і належним чином аргументований, тобто очікується що підприємство не буде використовувати різні методи і прийоми при розрахунку даних величин, проте водночас підхід може бути змінений залежно від результатів і порівняння планових

Рис. 1. Основні елементи податкового планування

Джерело: консолідовано автором

показників з планованими, і визначення основних причин відхилень. З іншої сторони для податкового прогнозування важливим елементом є вхідна інформація від різних підрозділів і відділів підприємства, яка включає в тому числі планові показники, наприклад фонду оплати праці, доходів, величини відвантажень продукції і реалізації.

Визначення і аналіз основних показників податкового навантаження. Важливий елемент податкового планування, оскільки дозволяє перевести дані в кількісні показники, для оцінки як теперішнього стану так і визначити планові показники. Для підприємства важливо визначити показники, з допомогою яких будуть оцінювати ефективність податкового планування. це можуть бути абсолютні показники, наприклад величина тих чи інших податкових платежів. Проте особливо в міжнародній практиці підприємства схиляються більше до відносних показників, які в більшій мірі нівелюють вплив зміни об'ємів і кількісних величин у зв'язку зі зростанням чи скороченням роботи самого підприємства, сезонними коливаннями величини доходів і т.д.

Черкас Т., Долженко І. [15] добре узагальнили показники, які можуть використовуватися при аналізі податкового навантаження, зокрема виділили такі показники, як рівень ефективності оподаткування, рівень податкоспроможності підприємства, рівень податкового навантаження доходів, рівень податкового навантаження витрат, рівень податкового навантаження прибутку, дохід на 1 грн сплачених податків. Всі ці показники можуть братися

до уваги для розрахунку як базових величин, так і прогнозування. Найбільш релевантним показником в практиці, в тому числі міжнародній, виступає рівень податкоспроможності підприємства, і визначається як відношення всіх податків сплачених підприємством до суми виручки від реалізації продукції.

Аналіз внутрішнього середовища підприємства. даний елемент є важливим для податкового планування, і дуже тісно пов'язаний з прогнозуванням і визначенням основних показників ефективності податкового планування. це пов'язано з тим, що при розробленні будь яких планів і стратегії, для підприємства потрібно дуже чітко розуміти який статус на даний момент. Тут мова йде про всі відділи і структурні підрозділи, наприклад, інформація про постачання сировини і матеріалів, з ким укладені відповідні контракти, можливість відшкодування ПДВ з операцій з постачальниками і т.д.

Аналіз зовнішнього середовища – тут в першу чергу мова йде про два напрямки. Перший – це аналіз законодавчої основи і бази, для пошуку найкращих шляхів для оптимізації податкового навантаження на підприємство, використання податкових пільг і т.д, також для визначення впливу зміни законодавства на підприємство і величини податкових платежів. Інший напрямок – це аналіз кращих практик оптимізації податкового навантаження, які використовують інші підприємства даної галузі і сектору.

Розроблення і перегляд стратегічної мети і тактичних планів. Заключний елемент податкового

планування, який складається з двох основних компонентів. Першим компонентом є визначення стратегічної мети і розроблення тактичних планів. Стратегічна мета – це те що підприємство планує досягти в частині оптимізації податкового навантаження і довгостроковій перспективі, в тому числі це має бути вимірюваний показник. Тактичні плани – це окремі елементи і кроки для досягнення поставленої мети. Другим компонентом є аналіз проміжних результатів і перегляд тактичних планів, для визначення відхилень від планів, причин таких відхилень з метою коригування планів. Те саме може стосуватися і стратегії, наприклад коли змінюється внутрішнє і зовнішнє середовище, і попередньо визначена стратегія через це стає не актуальною. Даний елемент податкового планування також включає управління ризиками.

Висновки. В сучасних економічних реаліях питання податкового планування стає важливим елементом фінансово-господарської діяльності підприємства з метою оптимізації податкових платежів.

На основі узагальнення підходів науковців до визначення сутності податкового планування визначено податкове планування як один з елементів тактичного і стратегічного планування фінансово-господарської діяльності, як діяльність побудовану на законних методах та інструментах з метою оптимізації податкового навантаження на підприємство.

Конкретизовано завдання податкового планування, зокрема виділено необхідність аналізу можливостей оптимізації податкових платежів і визначення конкретного плану дій для досягнення завдань, визначення базових і планових показників податкового навантаження для підприємства, порівняння фактичних і планових показників, визначення причин відхилень і коригування планів за необхідності.

На основі цього визначено основні елементи податкового планування, які потрібно досліджувати в комплексі.

Таким чином можна сказати що проблематика податкового планування є актуальною темою, яка потребує подальшого дослідження, зокрема в частині методичного забезпечення і реалізації на практиці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрук Н. В., Лазебник Л. Л. Податкове планування: баланс приватних і публічних інтересів. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки.* 2019. № 14. С. 275-283. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkrpnen_2019_14_42
2. Глуценко Я. І., Корогодова О. О., Черненко Н. О., Моїсеєнко Т. Є. Податкове планування ТНК на засадах ризико-орієнтованого підходу в умо-

вах проекту BEPS та діджиталізації економіки. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».* 2023. № 25. С. 38-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evtukpi_2023_25_8.

3. Глуценко Я. І., Шенгер М. І., Десна А. М. Сутнісний аналіз поняття «податкове планування ТНК» в умовах дії BEPS. *Підприємництво та інновації.* 2021. № 21. С. 11-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pidinnov_2021_21_4

4. Греца Я. В. Принципи податкового планування, їх зміст та значення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2018. № 48(1). С. 138-141. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2018_48\(1\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2018_48(1)_34)

5. Євтушевська О. О. Податкове планування у системі корпоративного податкового менеджменту. *Економіка харчової промисловості.* 2021. № 2. С. 34-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2021_13_2_6

6. Загородній А. Г., Оліховський В. Я., Партин Г. О., Оліховська М. В. Податкове планування: концептуальні засади, методи, інструментарій, організація: навч посібник. Львів : видавництво Львівської політехніки, 2023. 216с.

7. Ключ Ю., Мохамед С. Х. І. Впровадження податкового планування на промисловому підприємстві. *Економіка та суспільство.* 2021. № 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-56>

8. Лисенко А. М. Сутність податкового планування та фактори, що здійснюють вплив на якість податкових планів. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки.* 2023. № 9. С. 204-212. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2023_9_23

9. Марченко О. В., Колодяжна Т. В. Податкове планування в системі управління фінансами суб'єктів господарювання. *Бізнес Інформ.* 2021. № 11. С. 383-388. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_11_53

10. Непочатенко О. О., Бечко П. К., Бечко В. П., Пташник С. А. Агресивне податкове планування. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва.* 2021. № 98(2). С. 57-68. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhpumus_2021_98\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhpumus_2021_98(2)_8)

11. Нестеренко А. С. Податкова оптимізація: позитивні та негативні моменти. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 5. С. 156–158.

12. Огренич Ю., Меняйло В., Забеліна Д. Податкове планування та прогнозування на підприємствах: теоретико-методичні засади, особливості та напрямки вдосконалення: *Сталій розвиток економіки.* 2024. № 4(51). 27-36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-4>

13. Осадча О. О. Податкове планування та податкова оптимізація в системі управління підприємством. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка.* 2019. № 14. С. 125-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2019_14_19

14. Святас С. В. Податкове планування та оптимізація оподаткування в контексті максимізації вигод платників податків та держави. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка.* 2017. № 2. С. 280-285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2017_2_42

15. Черкас Т. С., Долженко І. І. Податкове планування як складова системи фінансового управління підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 9(2). С. 491-495. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-104>

16. Шульга Т. М., Халецька К. К. Податкове планування: практичні проблеми реалізації. *"Інтернаука"*. Серія : *Юридичні науки*. 2021. № 4(1). С. 33-38. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mniju_2021_4\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mniju_2021_4(1)_6)

REFERENCES:

1. Andreiuk N. V., Lazebnyk L. L. (2019) Podatkove planuvannia: balans pryvatnykh i publichnykh interesiv [Tax planning: balancing private and public interests]. *Visnyk Kamianets-Podil'skoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Ekonomichni nauky*, vol. 14, pp. 275-283. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkpnuen_2019_14_42

2. Hlushchenko Y. I., Korohodova O. O., Chernienko N. O., Moiseenko T. Y. (2023) Podatkove planuvannia TNK na zasadakh ryzyko-orientovanoho pidkhodu v umovakh proektu BEPS ta didzhitalizatsii ekonomiky [Tax planning of TNCs based on a risk-oriented approach in the context of the beps project and economic digitalization]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichnyi instytut»*, vol. 25, pp. 38-43. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2023_25_8.

3. Hlushchenko Y. I., Shenger M. I., Desna A. M. (2021) Sutnisnyi analiz poniattia «podatkove planuvannia TNK» v umovakh dii BEPS [Substantive analysis of the concept of «Tax Planning of TNCs» in the Context of BEPS implementation]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, vol. 21, pp. 11-14. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pidinnov_2021_21_4

4. Hretsa Y. V. (2018) Pryntsypy podatkovoho planuvannia, yikh zmist ta znachennia [Principles of tax planning, their content and significance]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, vol. 48(1), pp. 138-141. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2018_48\(1\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2018_48(1)_34)

5. Yevtushevska O. O. (2021) Podatkove planuvannia u systemi korporativnoho podatkovoho menedzhmentu [Tax planning in the system of corporate tax management]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 2, pp. 34-38. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2021_13_2_6

6. Zahorodnii A. H., Oliikhovskiy V. Ya., Parthin H. O., Oliikhovska M. V. (2023) Podatkove planuvannia: kontseptualni zasady, metody, instrumentarii, orhanizatsiia: navch posibnyk [Tax planning: conceptual foundations, methods, tools, organization: educational manual]. Lviv: vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 216 p. (in Ukrainian).

7. Klyus Yu., Mohamed S. Kh. I. (2021) Vprovadzhennia podatkovoho planuvannia na promyslovomu pidpriemstvi [Implementation of tax planning in an industrial enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*,

vol. 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-56>

8. Lysenko A. M. (2023) Sutnist podatkovoho planuvannia ta faktory, shcho zdiisniuiut vplyv na yakist podatkovykh planiv [The essence of tax planning and factors influencing the quality of tax plans]. *Tsentrlnoukraiynskiy naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky*, vol. 9, pp. 204-212. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2023_9_23

9. Marchenko O. V., Kolodyazhna T. V. (2021) Podatkove planuvannia v systemi upravlinnia finansamy subiektiv hospodariuvannia [Tax planning in the financial management system of economic entities]. *Biznes Inform*, vol. 11, pp. 383-388. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_11_53

10. Nepochatenko O. O., Bechko P. K., Bechko V. P., Ptashnyk S. A. (2021) Ahresyvne podatkovoe planuvannia [Aggressive tax planning]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva*, vol. 98(2), pp. 57-68. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhpumus_2021_98\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhpumus_2021_98(2)_8)

11. Nesterenco A. S. (2020) Podatkova optymizatsiia: pozytyvni ta nehatyvni momenty [Tax optimization: positive and negative aspects]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, vol. 5, pp. 156-158.

12. Ogrenich Y., Menyailo V., Zabelina D. (2024) Podatkove planuvannia ta prohnozuvannia na pidpriemstvakh: teoretyko-metodychni zasady, osoblyvosti ta napriamky vdoskonalennia [Tax planning and forecasting in enterprises: theoretical and methodological foundations, features, and directions for improvement]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 4(51), pp. 27-36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-4>

13. Osadcha O. O. (2019) Podatkove planuvannia ta podatkovia optymizatsiia v systemi upravlinnia pidpriemstvom [Tax planning and tax optimization in the enterprise management system]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii : *Ekonomika*, vol. 14, pp. 125-130. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2019_14_19

14. Sviatash S. V. (2017) Podatkove planuvannia ta optymizatsiia opodatkovannia v konteksti maksymizatsii vyhodiv platnykiv podatkov ta derzhavy [Tax planning and tax optimization in the context of maximizing benefits for taxpayers and the state]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Ekonomika*, vol. 2, pp. 280-285. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2017_2_42

15. Cherkas T. S., Dolzhenko I. I. (2019) Podatkove planuvannia yak skladova systemy finansovoho upravlinnia pidpriemstva [Tax planning as a component of the financial management system of an enterprise]. *Molodyi vchenyi*, vol. 9(2), pp. 491-495. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-104>

16. Shulha T. M., Khaletska K. K. (2021) Podatkove planuvannia: praktychni problemy realizatsii [Tax planning: practical problems of implementation]. *"Internauka"*. Serii : *Yurydychni nauky*, vol. №4(1), pp. 33-38. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mniju_2021_4\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mniju_2021_4(1)_6)